

Nr 195.

Av herr **Anderson** i Storegården m. fl., om upphävande av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följdförfattningar.

När det s. k. åborättsinstitutet år 1926 införlivades med svensk jordlagstiftning, hyste man på vissa håll mycket stora förväntningar på verkningarna av denna nya "sociala" form för jordbesittning. I andra kammaren betecknade dåvarande statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet åborätten eller den tryggade besittningsrätten såsom "en form för jordbesittning, vilken kunde tjäna stora både samhälleliga och enskilda intressen och dymedelst medföra avsevärd nytta". Redan i motiveringen till lagen hade statsrådet sökt framhålla, att åborätten hade särskilda förtjänster framför andra upplåtelseformer i vissa fall, och han gav i riksdagsdebatten uttryck för sin övertygelse att den, "genomförd och ledd på rätt spår, skulle i sin mån verksamt bidra till jordfrågans lösning". Framför allt skulle den komma att erbjuda den jordlösa befolkningen bättre möjligheter än att genom ofta otryggade arrendeformer få arbeta sig fram till en mera självständig jordbrukarställning.

Liknande uttalanden till förmån för den nya lagen framkommo från andra håll. Med en viss belåtenhet kunde också jordbruksministern konstatera, att själva saken — jordupplåtelse under åborätt — inom vederbörande utskott vunnit anslutning från icke mindre än fyra av de fem i utskottsbehandlingen deltagande partierna.

Den sålunda föreslagna och antagna lagen "om upplåtelse under åborätt av viss jord" trädde i tillämpning den 1 januari 1927 och har följaktligen nu varit i gällande kraft i fyra år. Fyra år utgöra visserligen icke någon allt för ansenlig tidrymd, men den torde dock vara tillräcklig för att grunda en viss erfarenhet rörande en ny lags verkningar. I detta fall torde det icke vara förhastat att säga, att de förväntningar, som av förslagsställarna knötos till den nya upplåtelseformen, icke blivit infriade. Ännu efter fyra år har oss veterligt någon upplåtelse under åborätt icke kommit till stånd, och det synes ovisst, om någon sådan över huvud taget någonsin kommer till stånd. De farhågor, som å konservativt håll uttalades, att åborättsinstitutet såsom allt för invecklat och med svenska allmogens nedärvda självständighetskänsla svårför enligt skulle komma att avskräcka eventuella reflektanter, ha gått i bokstavlig uppfyllelse.

Under åren 1928 och 1929 ha av Kungl. Maj:t och riksdagen beslut fattats om upplåtelse under åborätt av områden från kronoegendomar i sammanlagt 15 fall, nämligen

År 1928, prop. n:r 210, punkt 19, från Mjogaryd n:r 2 Mellang.	i Jönköpings län	1 lott
" " " " " " 42, " Faleby n:r 1 med Korsvik n:r 1	" Gbg o. Bohus	" 2 "
" " " " " " 55, " Lillehult n:r 1 m. m.	" Skarab.	" 1 "
" " " " " " 71, " Hallsta n:r 1	" Västmanl.	" 2 "
" 1929, " " 94, " 2, " Harsta n:r 1 och 2	" Söderm.	" 1 "
" " " " " " 18, " Halvordsbyn n:r 1 med Backen n:r 2	" Älvsborgs	" 2 "
" " " " " " 20, " Lilleberg n:r 3 med Åker n:r 2	" Skaraborgs	" 1 "
" " " " " 225, " 14, " Röinge n:r 6	" Kristianstads	" 1 "
" " " " " " 17, " Hjälmskult n:r 1	" Malmöhus	" 1 "
" " " " " " 35, " Ekeby n:r 1	" Västmanl.	" 1 "
" " " " " " 36, " Ramsta n:r 2	" "	" 2 "

Så vitt av tillgängliga uppgifter framgår hava till 13 av dessa lotter, trots gjorda ansträngningar, någon åbo ej anmält sig. Endast i fråga om de till upplåtelse från Mjogaryd n:r 2 i Jönköpings län och Hjälmskult i Malmöhus län bestämda två lotterna har besked från länsstyrelserna ännu ej inkommit. Försöken att uppbbringa en åbo pågå i dessa fall ännu.

Redan vid 1928 års riksdag väcktes i andra kammaren en motion, nr 369, i vilken under hänvisning till ett av statens egna-hemsinspektör avgivet yttrande hemställa, att åborättslagen med tillhörande följdförfattningar måtte upphöra att gälla. I yttrande till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet uttalade egna-hemsinspektören, att "den form av jordupplåtelse, som åborätten innebär — — — i och för sig knappast torde kunna förväntas bliva eftersträvansvärd för den jordsökande allmänheten, som i regel hellre önskar erhålla jordbruksegnahem under äganderätt". Därtill kom, fortsatte egna-hemsinspektören, "att det hela omgärdats med en sådan mur av paragrafer och föreskrifter, att stor risk föreligger, att allt bliver döda bokstäver. Inför den nu samlade gruppen av lag- och författningsbestämmelser på området torde man därför med mycket starka skäl kunna fråga sig, huruvida icke denna lagstiftning gjorts så omfattande och tillkrånglad, att åborättsinstitutet, sådant det slutligen utformats, knappast kan förväntas få någon som helst praktisk betydelse i arbetet för upplåtande av kronojord till jordsökande, mindre bemedlade personer. De samlade bestämmelserna i ämnet komma att återfinnas i tillhoppa 18 lagar och författningar med inemot 200 paragrafer".

Motionen rönt emellertid icke något beaktande av vederbörande utskott. Den avstyrktes — till yttermera visso enhälligt — och avlogs därefter i kamrarna. I sitt avstyrkande utlåtande (nr 14) anförde första lagutskottet, att det ännu vore för tidigt att yttra sig om, huruvida åborätten skulle erhålla praktisk betydelse som upplåtelseform. Lagstiftningen hade gällt allenast

under omkring ett år, och den erfarenhet, som föreläge, omfattade enligt utskottets mening för kort tid för att kunna utgöra något stöd för motionärernas påstående i den delen. Då emellertid den jämförelsevis omfattande och för menige man måhända i viss mån invecklade lagstiftningen möjligen bidragit till att göra åborätten mindre eftersökt, ville utskottet i detta sammanhang uttala önskvärdheten av ett övervägande från Kungl. Maj:ts sida, huruvida icke det vore lämpligt att söka sprida kännedom om denna upplåtelseform och villkoren för dess användande.

Motionärerna hava sig icke bekant, huruvida den av utskottet förordade upplysningsverksamheten rörande åborätten kommit till stånd eller icke. I den mån den förekommit, synes den icke hava haft avsedd verkan. Även i utpräglat radikala kretsar torde man numera vara villig att vidgå åborättsinstitutets misslyckande såsom ett ofrånkomligt faktum.

Under sådana förhållanden frågar man sig ovillkorligen, om icke tiden nu är inne att befria vår svenska jordlagstiftning från detta komplex av döda paragrafer. Väl kan det invändas, att om paragraferna såsom döda icke göra någon nytta, så förmå de å andra sidan icke heller åstadkomma någon skada. Så länge lagstiftningen ännu är i gällande kraft medför den emellertid en viss omständlighet och omgång med ty åtföljande kostnadsökning vid handläggningen av frågor om upplåtelse av jord från statens domäner. Härtill kommer att den genom sin blotta tillvaro synes utgöra en frestelse och fara för det döda bokstavskomplexets överförande på nya områden. Motionärerna syfta härvid på prästlöneregleringssakkunnigas nyligen offentliggjorda betänkande, enligt vilket åborätten skulle komma i fråga som upplåtelseform även för kyrkojord i vissa fall. De sakkunniga hysa visserligen för egen del inga överdrivna föreställningar om åborättens betydelse och sannolika verkningar. De erinra om att på vissa håll den meningen gjorts gällande, att åborätten såsom upplåtelseform saknade praktisk betydelse:

”Under hänvisning till det förhållandet, att 1926 års lag i ämnet varit i tillämpning allenast en jämförelsevis kort tid samt att följaktligen tillräcklig erfarenhet om institutets praktiska betydelse såsom upplåtelseform ännu icke vunnits, hava likväl framkomna förslag om lagens upphävande hittills avvisats. För bedömandet av de rådande förutsättningarna för det ifrågavarande upplåtelseinstitutets tillämpning har man likväl numera ytterligare att tillgå vunna upplysningar rörande utfallet av de under år 1929 gjorda utbud. Dessa utbud, som grunda sig å statsmakternas därom meddelade beslut, avse tre särskilda lägenheter (två i Älvsborgs samt en i Västmanlands län). Något anbud å åborätten till lägenheterna har emellertid icke inom den därför förelagda tiden avgivits.

I betraktande härav och då även de utbud av lägenheter under åborätt, som tidigare (år 1928) ägt rum, varit resultatlösa, vill det synas de sakkunniga, som om endast ringa utsikt skulle förefinnas för att de förväntningar, man må hava förbundet med tillkomsten av lagstiftningen i detta ämne, skola varda

infriade. Obestriddigt är dock, fortsätta de sakkunniga, att de skäl, som förelagat för denna upplåtelseforms upptagande i vårt rättssystem, äga giltighet för dess tillämpning jämväl på prästlönejorden. Följdriktigheten synes för denskull fordra, att så länge åborättsinstitutet förblir gällande med avseende å kronojorden, dess tillämpning jämväl bör möjliggöras beträffande prästlönejorden. De sakkunniga förorda alltså under nämnda förutsättning utfärdandet av erforderliga författningsbestämmelser i sådant syfte.”

Utan att i övrigt fälla något omdöme om prästlönerogleringssakkunnigas förslag måste vi finna det föga välbetänkt att som sakkunniga ifrågasätta till nya områden överföra en lagstiftning, vilken i den mån den hittills blivit prövad visat sig sakna praktisk betydelse.

Då åborättsinstitutet sålunda enligt redan vunnen erfarenhet icke kan väntas få någon betydelse för den sociala jordfrågans lösning; då dess resultatlösa tillämpning hittills endast vållat myndigheterna besvär och kostnader i onödan; då fara synes föreligga för dess överförande till nya områden — sannolikt med lika liten framgång; då det oss veterligt ännu icke reglerar ett enda rättsförhållande och sålunda kan utan olägenhet för någon avvecklas, vilket icke är förhållandet om och så snart en enda upplåtelse med åborätt kommer till stånd, anse vi starka skäl föreligga att förnya yrkandet från 1928 års riksdag och få alltså hemställa,

att riksdagen ville besluta, att lagen den 4 juni 1926 om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följd-författningar skall upphöra att gälla från och med den 1 juli 1931, och att de lagar och författningar, i vilka sagda lag föranlett ändringar och tillägg, skola återställas i det skick de hade före åborättslagens införande.

Stockholm den 22 januari 1931.

Carl Arv. Anderson.

Birger Petersson.

Arvid Lindman.

Ernst Aronson.

H. Lundström.

Edvin Leffler.

N. E. Nilsson.

Erik Laurén.

Nils Persson.

Emil Bengtsson.